

Vroubenka americká před branami

Petr Kment, Petr Baňář

Hannibal ante portas! (Hannibal před branami!) znělo Římem r. 212 před Kristem, když se nepřátelská kartaginská armáda přiblížila k věčnému městu. Tato věta je vhodným úvodem k článku, jenž má informovat o dalším v řady nepůvodních druhů hmyzu, které se zejména v posledních letech šíří Evropou a chystají se v nejbližší době překročit naše hranice (pokud se tak již nepozorovaně nestalo).

Z 18 nepůvodních druhů ploštíc (*Heteroptera*), které se v České republice vyskytují ve volné přírodě, jich bylo 8 zjištěno v posledních 15 letech. Do naší fauny tak postupně přibýly původem severoamerická sítnatka platanová (*Corythucha ciliata*) žijící na platanech, dravá hladěnka východní (*Amphiareus obscuriceps*) z Dálného východu a 6 druhů se k nám rozšířilo ze Středomoří — ploštička jalovcová (*Orsillus depressus*) žijící hlavně na pěstovaných cypřišovitých dřevinách, ploštička platanová (*Arocatus longiceps*) z platanů, blánatka lípová (*Oxycarenus lavatera*), která nejspíše upoutá pozornost velkými skupinami (agregacemi) nahloučených jedinců zimujících na jižní straně lípových kmenů. Dále to jsou na vysazovaných tamaryšcích žijící klopuška půvabná (*Tuponia elegans*) a klopuška tamaryšková (*T. hippophaes*) a konečně dravá klopuška italská (*Deraeocoris flavilinea*), známá zatím z pražských parků (Kment in Mlíkovský a Stýblo, eds., 2006). Žádný ze zmíněných druhů nepřesahuje svou velikostí 8 mm, a tak obvykle tyto ploštice unikají pozornosti laické veřejnosti i většiny entomologů. Výjimkou mohou být jen ty případy, kdy se nám ploštice snaží vlézt až do domácností (někteří jedinci ploštičky jalovcové, kteří na podzim hledají úkryt pro přezimování ve skulinách fasád a okenic), nebo pokud se masově přemnoží, jak to umí sítnatka platanová či blánatka lípová.

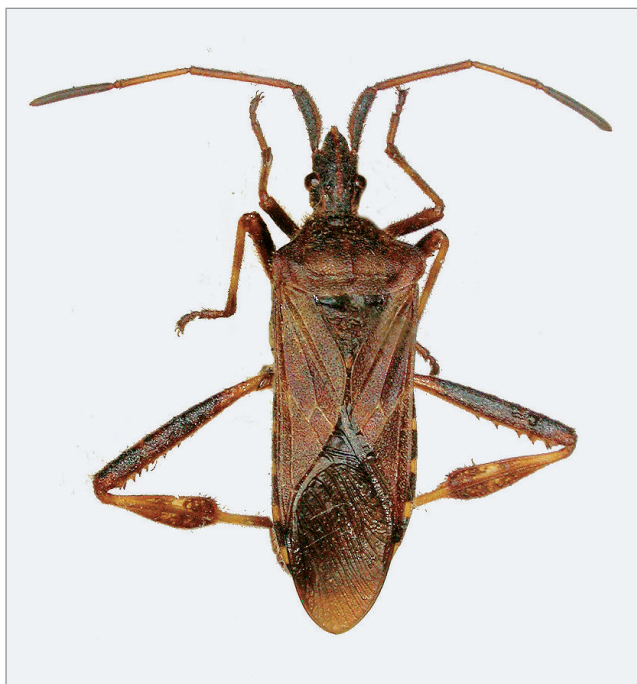
Vroubenka americká (*Leptoglossus occidentalis*) si o pozornost říká nejen svou potenciální škodlivostí v lesním hospodářství, ale i svým vzhledem a chováním. Má totiž tendenci vytvářet nápadné agregace přezimujících jedinců, kteří navíc přitahují pozornost svou velikostí (15 až 18 mm) — jde o jednu z největších suchozemských ploštíc ve střední Evropě (viz obr.). K naprosto charakteristickým znakům tohoto druhu patří listovitě rozšířená zadní holeně, jedinečné v rámci všech v Evropě žijících ploštíc. Dobrým poznávacím znakem je také bílá „cik-cak“ linka na předním páru křídel. Všechny tyto znaky dodávají vroubence americké poněkud exotický a nezaměnitelný vzhled.

Vroubenka americká (čel. vroubenkovitých — *Coreidae*) náleží do rodu *Leptoglossus*, který zahrnuje cca 50 druhů rozšířených v Severní i Jižní Americe. Pouze

jeden jediný druh — *L. gonagra* — se vyskytuje v tropech všech kontinentů, nám nejbliže na Kanárských ostrovech. Vroubenka americká se od *L. gonagra* liší mimo jiné proměnlivě rezavě hnědým zbarvením těla včetně tykadel a zaoblenými bočními stranami předohruďi (*L. gonagra* je tmavě hnědá, tykadla má kontrastně oranžovo-hnědě pruhovaná a boční strany předohruďi jsou ostře špičaté).

Sama vroubenka americká je původní na západě Severní Ameriky — od Mexika přes Kalifornii a Utah až do kanadských provincií Britská Kolumbie, Alberta a Saskatchewan. Z této oblasti se však ve 20. stol. rozšířila směrem na východ až po atlantské pobřeží Spojených států — v 50. a 60. letech již žila na americkém středozápadě (Indiana, Iowa, Montana, Nebraska, Kansas), v 70. letech byla zjištěna ve Wisconsinu a Illinoisu, v 80. letech v Minnesotě, Michiganu, Ontariu a Connecticutu, v 90. letech dosáhla až do Pensylvánie, New Yorku a New Brunswicku (Mc Pherson a kol. 1990). V Evropě byla vroubenka americká nalezena poprvé u Vicenzy v severní Itálii v r. 1999, odkud se začala s mimořádnou rychlostí šířit dále. V následujících le-

Vroubenka americká (Leptoglossus occidentalis) ze sbírky Moravského muzea v Brně (jedinec z USA, Idaho, Lewiston). Foto J. Macek

tech byla objevena na dalších lokalitách v Lombardii a Benátsku, v r. 2002 v jihošvýcarském kantonu Tessin, v r. 2003 ve Slovinsku a také v okolí Barcelony ve Španělsku, v r. 2004 na severodalmátském ostrově Cres v Chorvatsku a rovněž v Maďarsku. Na podzim 2005 ji našli v Rakousku, a to hned na třech místech — v tyrolském Innsbrucku, v Korutanech a ve Vídni (Rabitsch a Heiss 2005). Nejnověji se v r. 2006 objevila i v Německu (Berlín), Francii (Avignon) a v Rakousku až u Salcburku. Vzhledem k nebyvalé rychlosti šíření a faktu, že se původně vyskytovala až v jižní Kanadě, lze předpokládat, že během několika málo následujících desetiletí by vroubenka mohla osídlit celou Evropu až po jižní Skandinávii.

Vroubenka americká je v některých severoamerických státech poměrně závažným škůdcem semenných porostů jehličnanů, zejména některých druhů borovic a douglasky. Saje na mladých a vyvíjejících se šiškách, v chladnějších měsících na bázi jehlic. Z nejčastějších živných rostlin (v literatuře se uvádí až kolem 40 druhů jehličnanů) jmenujme alespoň některé borovice (b. bělokmená — *Pinus albicaulis*, b. těžká — *P. ponderosa*, b. pokroucená — *P. contorta*, b. smolná — *P. resinosa*, b. vejmutovka — *P. strobus*, b. černá — *P. nigra*, b. lesní — *P. sylvestris*, b. kleč — *P. mugo*), pazerav cedrový (*Calocedrus decurens*), douglasku tisolistou (*Pseudotsuga menziesii*), jedlovec kanadský (*Tsuga canadensis*), některé jedle (*Abies* spp.), smrky (*Picea* spp.) a další dřeviny. V přírodních podmínkách dokáže vroubenka americká zničit až kolem 40 % semen douglasky, v pokusech ve venkovních izolátorech až kolem 70 % semen. Potravní vazba na jehličnany je u evropských vroubenkovitých neobvyklým jevem, s výjimkou vroubenky jalovcové (*Gonocerus juniperi*) žijící na cypřišovitých dřevinách.

V Severní Americe má vroubenka americká několik vaječných parazitoidů z řádu blanokřídlých (*Hymenoptera*) a byla u ní rovněž zjištěna parazitující kuklice *Trichopoda pennipes* (dvoukřídlá — *Diptera*). Z Evropy dosud údaje o parazitoidech chybí. Vroubenka americká dobře snáší mrazivé počasí, ovšem nikoli v kombinaci s vysokou vzdušnou vlhkostí. Proto v přírodě na podzim vyhledává úkryty na suchých místech, jakými jsou např. hnízda ptáků a hlodavců, místa pod suchou kůrou stromů apod., přičemž se vytvářejí agregace desítek až stovek jedinců. Tato podzimní seskupení se mohou objevit i na oknech domů a podobných místech.

Jelikož více očí více vidí, budeme vděční za jakékoli zprávy o výskytu tohoto druhu u nás (nebo i v jiných částech Evropy, např. na Slovensku). V nejlepším případě dopravte odchycené jedince živé či mrtvé nejbližšímu specialistovi na ploštice nebo přímo některému z autorů tohoto článku.

Pozn.: Během přípravy článku byl ohlášen první nález vroubenky americké už i v České republice — v Brně (Kment a kol., v tisku, Klapekiana 2008).

Přípraveno s podporou grantů: MK 00002327201 a MSM 0021620828.